

Van: [REDACTED]
Aan: [REDACTED]
Cc: [REDACTED]; [REDACTED]; [Jeroen Bartelse](#); [Peter van den Bunder](#); [Kunsten '92](#) | [REDACTED]
Onderwerp: Notitie Berenschot over inventarisatie specifieke maatregelen
Datum: donderdag 26 maart 2020 17:43:17
Bijlagen: [image001.png](#)
[image002.png](#)
[Inventarisatie specifieke maatregelen - notitie Berenschot - 26 maart 2020 - OCW.docx](#)

Beste [REDACTED], cc aan Kunsten'92, werkgroep en analisten,

Met instemming van Kunsten'92 stuur ik je hierbij de notitie die zojuist ook is besproken in de Taskforce. Ik heb er nog een tabel aan toegevoegd die tijdens de bespreking in wording was. Deze notitie bevat de actuele stand van zaken van onze inventarisatie van de ontvangen informatie uit alle deelsectoren en de aggregatie daarvan in generieke en specifieke maatregelen. We horen graag wat je ervan vindt en of je dit stuk (of een volgende versie daarvan) wilt inbrengen in jouw werkgroepoverleg.

Groeten, [REDACTED]

[REDACTED] | Sectorleider Kunst & Cultuur

T 030-[REDACTED] | M [REDACTED] | [REDACTED]@berenschot.nl

W [berenschot.nl/kunstencultuur](#) | [linkedin.com/in/\[REDACTED\]](#)

Europalaan 40, 3526 KS Utrecht | Postbus 8039, 3503 RA Utrecht

Disclaimer

This e-mail and any attachment it contains is confidential and may contain legally privileged information. If you are not the intended recipient, please note that this e-mail or any attachment may not be copied or disclosed or distributed to others. If you have received this e-mail by error, please notify the sender immediately by return e-mail, and delete this message. All rights reserved.

This email has been scanned for viruses and malware, and may have been automatically archived.

Aan: Ministerie van OCW
Cc: Werkgroep
Onderwerp: Inventarisatie specifieke maatregelen culturele en creatieve sectoren
Datum: 26 maart 2020
Van: Berenschot
Status: Concept, besproken met Taskforce

Besten,

Deze notitie in concept geeft aan hoe wordt toegewerkt naar een concreet overzicht van sectorspecifieke maatregelen voor de Coronacrisis. We beschrijven eerst de inventarisatie die Berenschot samen met OCW en Kunsten'92 maakt van de input die uit alle deelsectoren wordt aangeleverd. Vervolgens geven wij aan welke sectorspecifieke maatregelen hieruit voortvloeien die nodig zijn als aanvulling op de generieke maatregelen. Dit concept is vandaag besproken met de leden van de Taskforce van Creatieve Industrie, Federatie Cultuur en Kunsten'92.

A) Inventarisatie

De volgende *perspectieven* worden in de inventarisatie meegenomen:

1. Inkomsten – alle; publieksinkomsten (entree, horeca, contributies), sponsors en donaties, subsidies, fondsen, auteursrechten, contracten, internationaal etc.
2. Presentatie (institutioneel) – alle soorten instellingen, bedrijven en initiatieven die het publiek bereiken in alle vormen (fysiek, online, media, via producten etc.)
3. Productie (institutioneel) – alle cultuur- en mediaproducerende instellingen en bedrijven, ook leveranciers en cultuureducatie; gesubsidieerd en ongesubsidieerd
4. Werkenden (individueel) – alle inzet, vast / tijdelijk / oproepcontract, inhuur, zzp-ers, freelancers, vrijwilligers met vergoeding
5. Waarden – breed perspectief op artistieke/culturele waarde, economische waarde maar ook maatschappelijke waarde en betekenis voor de samenleving
6. Fasering – korte termijn > vooral liquiditeitsproblematiek en contracten, middellange (maanden) en langere termijn (volgend seizoen) > (economische) schade

Van de volgende *sectoren* (op basis van de definitie van de Monitor Creatieve Industrie) wordt informatie in de inventarisatie meegenomen:

Culturele sectoren (Erfgoed & Kunsten)	Creatieve sectoren (Media & Creatieve industrie)
Musea	Film en audiovisueel
Podiumkunsten (muzisch, scenisch)	Media – pers
Scheppende en beeldende kunsten	Media – omroepen
Letteren en bibliotheken	Entertainment
Cultuureducatie (binnen- en buitenschools)	Communicatie en informatie – evenementen en congressen
Cultuurparticipatie en amateurkunst	Vormgeving en ontwerp
Erfgoed en Monumenten	Overige creatieve dienstverlening
Archeologie	{aan te vullen}

B) Sectorspecifieke maatregelen

De analyse die we gezamenlijk maken is erop gericht om te identificeren welke generieke maatregelen er al zijn waar de culturele en creatieve sectoren gebruik van kunnen maken, en welke sectorspecifieke maatregelen aanvullend daarop nodig zijn vanwege bijzondere omstandigheden. We maken een indeling van soorten maatregelen die we in samenspraak met de werkgroep en de taskforce willen uitbreiden:

Nr	Categorie maatregelen	Beschrijving / toelichting	Status / actie nodig
1	Generieke (rijks)maatregelen	NOW, TORZO, WBZ, BBU etc	Hierover volgt zo spoedig mogelijk bericht vanuit het ministerie van OCW in samenspraak met andere ministeries
2	Coullance-maatregelen	Doorbetaling cultuursubsidies en bijdragen door OCW, provincies, gemeenten, publieke en private fondsen Uitstel van betalingen aan overheden zoals huur en belastingen (btw, omzet, loonbelastingen) Verlaging van prestatie-eisen en afspraken, in combinatie met aanpassing van verantwoording	Overleg OCW/IPO/VNG/Fondsen/Werkgroep
3	(Nood)wet- en regelgeving	Dekking en restitutie voor aangegane verplichtingen zoals tickets en contracten; timing is onhelder (6 april of 1 juni?)	Op zeer korte termijn inzicht nodig om onderlinge conflicten te vermijden
4	Informatievoorziening / loketfunctie	Gericht op instellingen en werkenden in culturele en creatieve sectoren	Nader in te vullen door wie en waar, in overleg met OCW
5	Financiële steun	Voor culturele en creatieve instellingen en werkenden die door wegvallende inkomsten in financiële problemen komen die (nog) niet door generieke maatregelen worden ondervangen. Bijvoorbeeld als NOW niet voldoende dekt. De vorm is nader te bepalen, de noodzaak is zeer hoog.	Hiervoor wordt overlegd over een garantieregeling, zie input van de Werkgroep. De taskforce dringt aan op grote haast hiermee: "bij zelfstandigen is volgende week de koelkast leeg"
6	Sectorbrede specifieke maatregelen	<i>Hypothese:</i> als er maatregelen nodig zijn voor <i>alle</i> culturele en creatieve sectoren (zoals dekking van acuut inkomsten- en inkomensverlies), dan is het waarschijnlijk dat deze niet uniek/specifiek zijn, want zij komen ook voor in andere sectoren/industrieën (zoals in horeca en detailhandel)	Voorkeursstrategie is dat dergelijke maatregelen in de generieke maatregelen wordt opgenomen
7	Specifieke maatregelen in relatie tot karakteristieken van (deel)sectoren	Deze problemen zijn niet te ondervangen met generieke maatregelen en scheppen ook geen precedent elders	Vereist nadere analyse van problematiek per deelsector. Zie lijst op volgende pagina met voorbeelden hiervan.

Onderstaand de samengevatte en voorlopige lijst in wording van Corona-gerelateerde problematiek die de culturele sector raakt, waaronder mogelijk problematiek die niet met generieke maatregelen te ondervangen is of lijkt. *Ter aanvulling!*

Sectorspecifieke problematiek korte termijn (KT, maart t/m mei)	Sectorspecifieke problematiek middellange termijn (MT, juni 2020-zomer 2021)
KT1. Per direct volledig omzetverlies als gevolg van gedwongen sluiting en annulering, met directe gevolgen voor aangegane verplichtingen zoals kaartverkoop. Veel wordt niet later 'ingehaald' maar is definitief verdampt, zoals museumbezoek en geannuleerde voorstellingen. Komt ook door sterk seizoenskarakter (festivalzomer, theaterseizoen) en actualiteit-gerelateerde evenementen (zoals 75 jaar Bevrijding)	MT1. Na-ijl effect inkomstenderving, o.a. als gevolg van verwachting toerisme, fondswerving en algeheel consumentenvertrouwen. De verwachting is dat mensen op cultuur lang zullen bezuinigen (dus kaarten niet of later kopen)
KT2. Door het bedrijfskarakter van culturele en creatieve deelsectoren (zeer veel kleine bedrijven, collectieven en zelfstandigen) worden veel bedrijfskosten gemaakt (zoals huur studio-ruimtes en apparatuur) waarvoor de hoge lasten doorlopen	MT2. Grootste investeringen voor festivalseizoen (zomer) en veel investeringen voor komend seizoen (2020-2021) zijn reeds gedaan of moeten deze weken worden gedaan. Daar zitten betalingsverplichtingen en voorfinanciering aan vast.
KT3. Secundaire werkkuitval: flexibele schil van zzp'ers, onderaannemers evenals leveranciers en vrijwilligers worden niet meer ingehuurd/ingezet omdat er geen activiteiten meer zijn. Dit is een keteneffect: instellingen en consumenten beperken de vraag (naar bv objecten, activiteiten, producties), dit leidt tot inkomstenderving voor gehele keten (presentatie/productie/werkenden).	MT3. Vertraging in bouw-restoratieprojecten monumentenzorg. Dus risico op onderhoudsachterstand en vervolgschade.
KT4. Veel kleine ondernemers zoals galeries/cultuureducatie en grotere instellingen (cultuur en erfgoed) met beperkte subsidieeringsgraad lopen groot risico op faillissement als gevolg van de crisis. Er zijn beperkte financiële reserves c.q. weerstandsvermogen, ook als gevolg van regelgeving over beperkte opbouw hiervan	MT4. Vertragingseffect continuïteit aanbod als opleving productie-instellingen en flexibele schil daaromheen vanwege het feit dat je het helemaal opnieuw moet opstarten. In eerste instantie vervalt veel werk maar daardoor ontstaat ook dubbel werk op langere termijn. Opstarten is tijdrovend (i.t.t. bijv. horeca)
KT5. Acute additionele investeringen waarvoor geen budget is zijn soms nodig voor tijdelijke oplossingen zoals activiteiten online verder ontplooien (fysiek> digitaal). Daarin zit overigens wel het lange-termijnrisico dat wat eenmaal online wordt aangeboden (ook gratis) niet meer fysiek terugkomt	MT5. De internationale concurrentiepositie van de culturele en creatieve sectoren staat onder druk door de crisis en door de maatregelen. Als andere landen meer investeren in de continuïteit en de veerkracht van de sectoren, komt Nederland structureel achter te lopen
KT6. Bancaire leningen zijn in veel gevallen niet te verkrijgen. Dit hangt samen met het risico in cultureel ondernemerschap en vaak laag rendement. Het immaterieel en volatiel karakter van het geproduceerde maakt dat het niet gekapitaliseerd kan worden, dus ook niet als onderpand kan dienen voor bancaire leningen.	..
..	..

Hierbij ter illustratie onze aggregatie van aangedragen ervaren problematiek vanuit de verschillende deelsectoren, ingedeeld door Berenschot naar gelang de specificiteit van de problematiek. Onze eerste conclusie is dat veel van de ingebrachte vraagstukken in meer deelsectoren voorkomen. Deze tabel is nog niet compleet, dat wil niet zeggen dat er geen problemen zijn, maar dat deze nog niet zijn ingebracht of nog niet hierin zijn verwerkt. Deze tabel is ook nog niet gedeeld met de Taskforce, maar wel aangekondigd en direct na de bespreking aan deze notitie toegevoegd.

Sector	Probleem zoals geformuleerd door sector	1. Is er feitelijk sprake van een generiek economisch probleem?	2. Specifiek probleem voor hele cultuursector?	3. Specifiek probleem voor (vooral/alleen) deze deelsector
Culturele sectoren (Erfgoed & Kunsten)				
<u>Gehele sector</u>				
	Verlies van inkomsten	Verlies van inkomsten		
	Immateriële content valt buiten vermogenstoets dus aanspraak op regulier kapitaal is beperkt	Ketenwerking van omzetverlies (omzet van de één is onderlinge levering c.q. auteursrechteninkomsten van de ander)	Immateriële content maakt aanspraak op regulier kapitaal beperkt	
	Beperkte financiële reserves subsidiesmatiek, herstelvermogen nodig		Beperkte financiële reserves is i.c.m. immateriële content een specifiek probleem voor de hele cultuursector	
	Verlies van inkomsten uit sponsoring	Inkomstenverlies als gevolg van uitblijven 'investeringen'		
<i>Musea</i>	Tentoonstellingsverplichtingen (verplichting om te betalen en nu tentoon te stellen), verlies van inkomsten		Complexiteit van activiteit i.c.m. tijdigheid van oplevering in de culturele sector (maar één kans om te laten zien)	
<i>Podiumkunsten (muzisch, scenisch)</i>	1) Uitdaging garantie continuïteit aanbod in seizoenen/overvolle markt (uitstalen/inhalen geen optie) 2) buitenlandse artiesten, verlies van inkomsten	Financiële verplichtingen aan buitenlandse medewerkers	Complexiteit van activiteit i.c.m. tijdigheid van oplevering in de culturele sector (maar één kans om te laten zien)	
<i>Scheppende en beeldende kunsten</i>	Verlies van inkomsten	Verlies van inkomsten		
<i>Letteren en bibliotheken</i>	Verlies van inkomsten	Verlies van inkomsten		

Sector	Probleem zoals geformuleerd door sector	1. Is er feitelijk sprake van een generiek economisch probleem?	2. Specifiek probleem voor hele cultuursector?	3. Specifiek probleem voor (vooral/alleen) deze deelsector
<i>Cultuureducatie (binnen- en buitenschools)</i>	Meerkosten en bestedingen door nieuwe producten/programma's (online), verlies van inkomsten	Extra investeringen nodig om inkomsten te blijven verwerven		
<i>Cultuurparticipatie en amateurkunst</i>	Meerkosten en bestedingen door nieuwe producten/programma's (online), verlies	Extra investeringen nodig om inkomsten te blijven verwerven		
<i>Erfgoed en Monumenten</i>	Risico op vervolgschade, verlies van inkomsten	Verlies van inkomsten		Evt. achterstallige restauraties leidt tot risico op vervolgschade
<i>Archeologie</i>	Verlies van inkomsten	Verlies van inkomsten		
Creative sectoren (Media & Creatieve industrie)				
<i>Film en audiovisueel</i>	Immateriële content behoort niet tot vermogens toets, verlies van inkomsten	Verlies van inkomsten	Immateriële content maakt aanspraak op regulier kapitaal beperkt	
<i>Media – pers</i>	Verlies van inkomsten	Verlies van inkomsten		
<i>Media – omroepen</i>	Verlies van inkomsten	Verlies van inkomsten		
<i>Entertainment</i>	Complexiteit evenementen, seizoensgebonden, auteursrechten (schakelen over op gratis kanalen, 'value gap'), verlies van inkomsten	Ketenwerking van omzetverlies (omzet van de één is onderlinge levering c.q. auteursrechteninkomsten van de ander)	Complexiteit van activiteit i.c.m. tijdigheid van oplevering in de culturele sector (maar één kans om te laten zien)	
<i>Communicatie en informatie – evenementen en congressen</i>	Complexiteit evenementen, seizoensgebonden, verlies van inkomsten	Verlies van inkomsten	Complexiteit van activiteit i.c.m. tijdigheid van oplevering in de culturele sector (maar één kans om te laten zien)	
<i>Vormgeving en ontwerp</i>	Verlies van inkomsten	Verlies van inkomsten		
<i>Overige creatieve dienstverlening</i>	Verlies van inkomsten	Verlies van inkomsten		